

30. Vüs'at O. Bener'in "Batak" Adlı Öyküsünde Taşra Yaşamının Yarattığı Bunalım¹

Banu Ebru ANTAKYALI²

APA: Antakyalı, B. E. (2023). Vüs'at O. Bener'in "Batak" Adlı Öyküsünde Taşra Yaşamının Yarattığı Bunalım. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 514-523. DOI: 10.29000/rumelide.1407506.

Öz

Türk edebiyatında 1950 kuşağı öykücülerinde değerlendirilen Vüs'at O. Bener, 1950 yılında New York Herald Tribune ile Yeni İstanbul gazetelerinin ortaklaşa düzenledikleri Dünya Öykü Yarışması'nda *Dost* adlı öyküsüyle derece alarak edebiyat dünyasına adım atmıştır. Uzunca bir süre Seçilmiş Hikâyeler, Varlık, Yeditepe, Pazar Postası gibi dönemin önemli edebiyat dergilerinde öykülerini yayımlamış, bunları 1952 yılında "Dost" adıyla kitaplaştırmıştır. 1957 yılında yayımladığı ikinci öykü kitabı "Yaşamamız" ile edebiyat dünyasındaki kariyerine devam etmiştir. Yazar yapıtlarında, bireyin iç dünyasını, yaşadığı çatışmaları, yabancılaşmayı, bunalımı, korku ve kaygılarını anlatan bir tutum izlemiştir. 20. yy Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Bener, bazı öykülerinde taşrayı tartışma konusu yapmış; taşranın merkezden ayrılmışlık ve kendiyi sınırlanmışlık anlam ve nesnel gerçekliğini, "taşra sıkıntısı" ve "amansız bunalım" duygularını odağa alan bir yaklaşımla incelemiştir. İssiz bir taşra kasabasında yalnızlığa ve çıksızlığa mahkûm edilmiş insan teki, Bener anlatısında ağırlığı olan bir sorunsaldır. Sosyal uzam ve gündelik hayat kavramlarının ışığında, karakter odaklı irdelenen taşradaki bireyin bunalı ve umutsuzluğu, anlamı çoğaltan, göstermekten ziyade seziren bir üslup, yıkıcı ironik bir dille işlenir. 1950 kuşağının bireye odaklanan yeni öykücülük anlayışının şekillenmesiyle yalnızlığa ve çıksızlığa mahkûm edilmiş kahramanlar öykülerde sıklıkla yer alır. Vüs'at O. Bener'in *Batak* öyküsü, bu türden sorun ve kahramanların vücut bulduğu bir anlatıdır. Öyküde, merkez – taşra ayrımında taşranın dışarıyı temsili; yoksulluk, yoksunluk, geri kalmışlık, cehalet, eğitimsizlik, boş vermişlik, vurdumduymazlık vb. faktörlerle tartışılmış, kahramanların çevrelerindeki herkesle eşduyum kurma konusundaki yetersizlikleri ve çatışma odaklı ilişkileri, sürgün yeri olarak betimlenen taşra (Anadolu) hayatından kaynaklandığı tezi öne sürülmüştür.

Anahtar kelimeler: Cumhuriyet edebiyatı, batak, taşra, bunalı, yalnızlık

¹. **Beyaz(Tez/Bildiri):** Bu makale, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Savunulan "Vüs'at O. Bener'in Öykücülüğü" başlıklı Yüksek Lisans tezinin bir kısmının önemli ölçüde genişletilerek türetilmiş halidir

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %20

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.09.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1407506

² **Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlme Dr., Çukurova Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Dr., Çukurova University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature (Adana, Türkiye), banuantakyali@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-6375-2571, **ROR ID:** https://ror.org/05wxkj555, **ISNI:** 0000 0001 2271 3229, **Crossreff Funder ID:** 501100002964

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

The Crisis Created By Country Life in Vüs'at O. Bener's Story Called "Batak"³**Abstract**

Vüs'at O. Bener, who is considered among the storytellers of the 1950 generation in Turkish literature, stepped into the world of literature in 1950 by winning the World Story Competition jointly organized by the New York Herald Tribune and Yeni Istanbul newspapers with his story called Dost. He published his stories for a long time in important literary magazines of the period such as Seçilmiş Hikâyeler, Varlık, Yeditepe, Pazar Postası, and compiled them into a book under the name "Dost" in 1952. He continued his career in the literary world with his second story book, "Yaşamasisız", which he published in 1957. In his works, the author followed an attitude that describes the inner world of the individual, the conflicts he experiences, alienation, depression, fears and anxieties. Bener, one of the important writers of 20th century Turkish literature, made the countryside a subject of discussion in some of his stories; He examined the meaning and objective reality of the provinces' separation from the center and self-limitation with an approach that focuses on the feelings of "provincial boredom" and "relentless depression." The human being who is condemned to loneliness and despair in a deserted provincial town is a problematic issue that weighs heavily in the Bener narrative. In the light of the concepts of social space and daily life, the anxiety and despair of the individual in the countryside, which is examined in a character-oriented manner, is handled with a subversive ironic language, in a style that multiplies the meaning and intuition rather than shows. With the formation of the new storytelling approach of the 1950s generation, focusing on the individual, heroes who were condemned to loneliness and hopelessness frequently appear in the stories. Vüs'at O. Bener's Batak story is a narrative in which such problems and heroes come into being. In the story, the representation of the outside of the countryside in the distinction between the center and the countryside; poverty, deprivation, underdevelopment, ignorance, lack of education, indifference, carelessness, etc. It has been argued that the heroes' inability to establish empathy with everyone around them and their conflict-oriented relationships stem from their provincial (Anatolian) life, which is depicted as a place of exile.

Keywords: Republican literature, batak, countryside, depression, loneliness

Giriş

Merkezin dışarısında olanı adlandırmak için kullanılan ve Türkçe bir sözcük olan "taşra"nın etimolojik kökenini Türk Dil Kurumu sözlüğü, "Bir ülkenin başşehri veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarılık." olarak tanımlar. Kelime, bugün kullandığımız "dışarı" sözcüğünün eski formudur. Büyük kentlerin dışında kalan yerler anlamında kullanılan taşra, çok boyutlu bir sözcüktür. Farklı bakış açılarının muhatabı, her zihne ve tahayyüle göre şekillenen bir dünyanın ifadesi olan taşra, kimi kez bir sürgün yeri olarak kimi kez de kıymetli bir vatan vazifesi addedilerek gidilen bir mekân olmuştur. Türk

³ It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 23

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 21.09.2023-Acceptance Date: 20.12.2023-Publication Date: 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1407506

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres | **Address**

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

edebiyatında taşrayı görme biçimleri yahut taşra algısı, dönemlere ve yazarlara göre farklılık gösterir çünkü taşra dinamik bir kavramdır. Kimi yazarlar taşrayı, bozulan düzeninin iyileştirilmesi, karanlıktan çıkarılması, refaha kavuşturulması olarak algılayıp bunları gerçekleştirmeyi kendilerine görev edinirken kimi yazarlar ise modern kent yaşamının bunalımlı sosyokültürel ve ekonomik ortamına karşı taşra ve taşralılığını, korunaklı bir ev, güvenli bir yaşam alanı ve aidiyet hissinin korunduğu özerk bir dışta kalma hâlinin anlatısı olarak yazmayı romantik biçimde sürdürmüştür. 1950'lerde yayımlanan köy romanları, köyden çıkmış taşralı aydınlar tarafından anlatılmıştır. Bu yazarlar, deneyimledikleri zorlu yaşam koşullarının bir sonucu olarak toplumcu gerçekçiliğin etkisinde eserlerinde yoksulluk, yoksunluk duygusunun getirdiği acı ile isyana hazır bir taşra adına konuşmuşlardır. Çalışmamıza konu olan taşra sıkıntısından bahsedebilmek içinse 1950'li yılları beklemek gerekiyordu. Bir yandan "köy edebiyatı" varlığını sürdürürken diğer yandan batılı varoluşçu akım ve sanatçıların (Sartre, Camus vb.) etkisiyle Vüs'at O. Bener, Yusuf Atılgan, Ferit Edgü, Leyla Erbil, Demir Özlü gibi yazarlar bireyi, iç dünyasının karanlığı, sıkıntılı içeriklerle anlatmaya başladılar. 1950'li yıllarla birlikte yazılan metinlerde taşra; sıkıntıyı, sıkışmışlığı, bunalımı, yabancılaşmayı, engellenmeyi ifade eder. Taşra saflığın, masumiyetin, ideallerin, erdemlerin alanı değildir artık. Haydar Ergülen, "Şiir Taşraya Aittir!" başlıklı yazısında, taşra sıkıntısı kavramının şehirleşmeyle birlikte köy ve kasabadan kente göçün başladığı 1950'lerin sonunda ortaya çıktığını ve edebi eserlerde görünmeye başladığını dile getirir. (Ergülen, 2016: 219). "1950'lerden itibaren Türk edebiyatının varoluşçu yazarları, kendi edilgen, çıkışsız, iletişimsiz, günlük hayatın rutini içinde boğulup kalmış, mütemadiyen sıkılan kahramanlarını anlatmak için çoğunlukla kentleri ve nadiren de hayatın büyük şehirlerdeki gibi büyük bir tempoyla akmadığını göstermek için taşrayı mekân olarak seçerler. Taşra onların varoluşsal hüznelerini dile getirmek için de mükemmel bir mekân olur. Bunun için karakterlerini ya taşranın sıradan ama büyük şehirlerde başka türlü hayatlar özleyen kişilerinden veya kendini taşraya atmış kent yorgunlarından seçerler. Taşra bu eserlerde gerçek bir mekân olmaktan öte soyut bir anlam kazanır. Onların asıl trajedileri ise içlerindeki gerçek taşrayla kuşatılmış olmalarıdır." (Solak, 2015: 51). Diğer taraftan kimi yazarlar, acılardan kaçmak, pişmanlıklarını geride bırakıp aşk acılarını unutmak amacıyla kaçıp sığındıkları bir mekân olarak algılarlar taşrayı. Kimi aydınlar ise taşrayı, yaşamak için tercih edilen değil, gidilmek mecburiyetinde olunan bir sürgün yeri olarak görürler. Taşra, kentlerin merkezinden uzakta, sapa yerlere konumlanmış, ekonomik ve sosyal olanakları kısıtlı, bireyin fiziksel aktivitesini kuşatan alanlarla kaplı, merkezin yüksek ritimde akan temposundan uzakta, gündelik hayatın durağan akışında ve İlhan Berk'in "Taşra" başlıklı yazısında dillendirdiği üzere, içinin bütün çıplaklığı, yabancılığı, dünyayla ilgisizliği, kendi kabuğunda yaşayıp ileriye görememesi, uzaklığı, horlanmışlığı, kıyıya atılmışlığı (Berk, 2004: 71) ile varlığını sürdürür. Taşra ile merkez arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmaktadır. Kente (merkez) karşı, hep bir mahrumiyet, eksiklik, geri kalmışlık hissini yüklenen taşra ikincil durumdadır. Metropolde değişimi, farklılaşmayı besleyen dinamik, taşranın tekdüzeliği içinde geçerli değildir. "Dar ufuklar, kahredici bir yeksenaklık, boğucu bir taassup, iletişim evreninin –teknolojiyle daha da derinleşebilen-kısıtlılığı, cemaatlere sıkışmış kısır bir kamu âlem, yabani bir hal, vasatlığın hizaya sokucu egemenliği..." (Bora, 2016: 40) içinde taşra, çalışmamıza konu öyküde olduğu gibi kent soylu kahramanlar için hem mekânın hem de kendi içlerinde bir şeylerin daraldığı bir deneyime kaynaklık etmiştir. Taşrada kendisinden esirgenmiş bir başka hayatın farkında olarak geçirilen zamanın aydınlar üzerindeki etkisi eksiklik ve yoksunluk hissiyle karakterizedir. "Taşranın kendisini taşra olarak ayırıştırabilmesi için, kendisinden esirgenmiş bir başka yaşantının, kıyısına itildiği bir merkezin farkına varması, kendisini onun gözüyle görmesi, onun karşısında kendisini eksik, yoksun hissetmesi gerekir. Taşranın ufku her zaman büyük şehirdir. Taşra, içinde yaşayanlara ancak o zaman dar gelmeye, içi boşalmış bir dış gibi gelmeye, onları o zaman boğmaya başlar." (Gürbilek, 2021: 57). 1930 – 1950 yılları arasında yazılan öykülerde taşranın yaşamını doğrudan etkileyen ekonomik ve sosyal meseleler (yoksulluk, işsizlik,

Adres	Address
-------	---------

<i>RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi</i>	<i>RumeliDE Journal of Language and Literature Studies</i>
e-posta: editor@rumelide.com	e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124	phone: +90 505 7958124

eğitim / sağlık hizmetlerinin yetersizliği vb.), ana problematiği oluştururken diğer kutupta yer alan öykülerse merkezin kıyasına itilmiş, tekdüze yaşamın koyu can sıkıntısını iliklerine kadar hissedilen bireylerin duygularını perspektifine yerleştirmiştir. 1950'lerde bir yanda köy ve köylüyü anlatan edebiyat, diğer yanda bireyin iç dünyası, yalnızlıkları ve bunalımlarını konu edinen edebiyat iki ayrı koldan varlıklarını sürdürmüştür.

"Batak" adlı öykü, iki kahramanın (öğretmen ve doktor) görev yerleri olan sapa bucakla kurdukları ilişki, aidiyet duygusu geliştiremedikleri, ben/biz anlayışı içine dâhil olamadıkları, kültürel ortama uyum sağlayamadıkları ve çoğunluğun dışında kaldıkları için mutlak yalnızlığı deneyimledikleri bir probleme işaret eder. Metnin geneline bakıldığında bucak halkının cehalet ve eğitimsizliği, kahramanlarda yabancılaşma duygusu ile birlikte yüksek gerilim oluşturur. Taşra insanının cahil, eğitimsiz, kaba saba bireyler olarak işlenmesi ve bu durumun temelde öğretmen ile doktoru bunalıma sürüklemesi öykünün odak noktasını oluşturur. Babası ve kendisinin memuriyet hayatları sebebiyle Vüs'at O. Bener'in yaşamının önemli bir bölümü taşrada geçmiştir. Bu durum, yazarın hikâyelerinin mekân seçimini doğrudan etkilemiştir. Bener'in röportajlarında sıklıkla yinelediği vurgu; bildiklerini, yaşadıklarını, okuduklarını, edebiyat kurgusu gerçekliği içinde yeniden üretirken yapıtlarını ortaya koyduğudur. O, "(...)beslendiği kaynağı çoktan kurumuş bir dar hayatın, bu hayatın sınırları içinde daralan insanların yazarı (dır)" (Gürbilek, 2021: 47) Vüs'at O. Bener. Yazar, darlık, rutinin alanına çekilmiş kahramanlar, sıkıntıya gömülü günler ve yarattığı ruh iklimini (etkisizlik, acizlik, bunalım vb.) anlatısının odağına yerleştirir.

Vüs'at O. Bener, 10 Ağustos 1950 yılında *New York Herald Tribune* ile *Yeni İstanbul* gazetelerinin ortaklaşa düzenledikleri "Dünya Öykü Yarışması"nda derece alan "Dost" adlı öyküsüyle edebiyat dünyasında adını duyurur. 18 – 19 Ağustos 1950'de *Yeni İstanbul* gazetesinde yayımlanan "Dost"un peşi sıra "Memduh Şevket Esenal ve Salim Şengil'in teşviki ve ısrarlarıyla" (Karabulut, 2005: 104) "Sarhoşlar" adlı öyküsünü Seçilmiş Hikâyeler adlı dergiye yayımlanması üzerine verir ve böylece yazarlık serüveni başlar. İki yıl boyunca dönemin çeşitli dergilerinde yayımlanan öyküleri, 1952 yılında Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları tarafından Dost adıyla kitaplaştırılır. 1957 yılında da yazarın ikinci öykü kitabı Yaşamamız Dost yayınları tarafından basılır.

Batak (1953) adlı öykü, Bener'in 1957 yılında yayımlanan ikinci öykü kitabı *Yaşamamız*'in içinde yer alır ve pek çok öyküsü gibi taşrada geçer. Büyük şehir – taşra ikiliği, bu öyküde de mevcuttur. Öykünün geçtiği bucak, cahilliğin, yoksulluğun ve yoksunluğun hüküm sürdüğü ıssız, sapa bir yerdir. Öykü, ücra/sapa bir bucağa devlet tarafından öğretmen ve doktor olarak gönderilen isimsiz iki karakterin taşra yaşamını deneyimlemeleri neticesinde iç dünyalarını yakıp kavuran sıkıntı, kasvet ve bunalımı işler. Taşranın boğucu yaşam biçimi içinde sıkışıp kalan anlatı kişilerinin inançsızlık, karamsarlık, çözümsüzlük ve huzursuzluk içinde sürdürdükleri yaşamın hikâyesi, 'batak' metaforuyla anlatılır. "Batak" sözcüğü, "üzerine basıldığında çöken çamurlaşmış toprak" temel anlamından ziyade kelimenin mecazi çağrışımından hareketle "kötü durum, içinden çıkılmaz, yarar sağlamaz iş, durum" anlamlarında kullanılır. Taşranın sıradan ve hiçbir yaratıya izin vermeyen yaşam biçiminin kuşatıcılığı ve boğucu etkisinden sıyrılamayan ve bu anlamda bir batağa saplanmış gibi hissedilen ve davranan öykü kahramanları, bu kısırılmışlık hallerini sürekli sorgulamalarından ötürü, huzursuzlukları da buna koşut olarak artar ve kurtulamadıkları bu kısır döngü ruhsal dünyalarında açmazlar meydana getirir. Öğretmen ve doktor, cehaletle örülü, sağlıksız ve ilkel koşullarla yaşamın sürdüğü ücra kasabada kendilerine sunulan hayatı içselleştiremezler ve yabancılık çekerler. Onlar, ait ve alışık değildir taşraya. Bener'in taşrada geçen öykülerinde kahramanların çoğunluğunun devlet memuru sıfatıyla orada olması, taşrayı, yaşamak için tercih edilen değil, yaşamak zorunda kalınan bir mekâna dönüştürür. Bu da Bener'in öykülerinde taşranın temsil şeklini belirleyen temel öge özelliğini edinir.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Öykü, entrik kurgunun şekillenmesinde başat rol oynayan ilk sahne ile başlar. Öğretmen, mutfak yerine kullandığı kilerimsi odada, çöp tenekesinin dibinde sırtüstü gelmiş bir karafatma böceğinin çabalamasını görür fakat doğrulmasına yardım etmez: "Ayağının burnuyla dokunsa yüzüstü dönebilir. Dokunmadı. Çabalasın." (Bener, 1994: 147). Karafatmanın kendi ağırlığıyla çaresizlik içinde çabalayıp durması, nafile bir gayrete dönüşür. Öğretmen, kayıtsızlıkla bu çabaya tanıklık eder ancak düzeltmek yolunda parmağını dahi kımlıdatmaz. Her doğan günün birbirinin aynı olduğu bu tekdüze ve anlamsız hayat içinde iliklerine kadar duyduğu öfke, intikamcı bir tutuma dönüşür. Onun için bu cehennemin (taşra) ilkesi, "Çabala dur; ama kurtulamazsın." şeklindedir. Dilsiz bir acıya kayıtsız kalması, kendisinin hayatı düzelmeyecekse bir başka hayatın da düzelmesinin gerekmediğini vurgular gibidir. İsimsiz kahraman öğretmen, yoksul öğrencilerinin kitap, defter, kılık – kıyafet ihtiyaçlarını hiç yüksünmeden almasının, kapısında mızırdanan dilencilere cömertçe cebini boşaltmasının, çevresindekilere öğütler verip onlara yardımcı olmasının "domuzca bir oyun olduğunu bilir." Zorunlu olduğu koşulların sorunlu yapısı, öğretmede kötümserlik eksenli bir bakışı doğurur. 'Umudum yok, çünkü değişmesi olanaksız.' cümlesiyle özetleyebileceğimiz bu bakış açısının temel nedeni, taşra "batak"ında saklıdır. Öğretmenin yaptığı yardımların 'domuzca bir oyun' olduğunu düşünmesi, taşra yaşamının problemlili işleyişinin uyandırdığı ezici umutsuzlukla ilgilidir ve trajik olduğu kadar çözümsüz bir saptamadır da. Hayatın merkezinden uzağa, ufkunu yitirmiş dar bir hayatın içine sıkışmış, heyecanını, beklentisini kaybeden iki kahramandan biri olan öğretmen, "kimsenin ayağının burnuyla ötekine dokunmak istemediği" bir ortamda kayıtsız ve bıkkın, ücra bir bucakta yaşamının ne anlama geldiğini özenle seçilmiş ayrıntılarla dile getirir. "Otsuz", "karanlık", "çarpık", "çirkefli", "küf", "miskin" "yırtınmak", "homurdanmak" gibi sözcüklerin seçimiyle, ayrıntılı betimlemeler ve görsel imgelerle anlattığı atmosfer, onun kötümser ruh haliyle doğru orantılıdır. Geçici olarak sığınılan ve kesinlikle benimsenmeyen Anadolu kasabasına olan yabancılığına da bir isyan niteliğindedir. Oldukça karamsar bir tonda anlatılan bu yer, öğretmenin öznel dünyası ile yoğrularak bambaşka bir gerçeklikle karşımıza çıkar. Algıda seçicilikle, otsuz, karanlık bir ova, taşlı topraklı sokak araları, yarısı kopuk saçaklar, miskin, eğri, yıkık çatılar, çirkefli havuz, hırıltılı tulumbalar, evlerin temellerinden çıkıp geldiği sanılan küf kokusu, sürekli yırtınan, uğunan, homurdanan çocukların anlatılması, karakterin taşra yaşamıyla biçimlenen psikolojik analizine de götürür bizi: "Kötümserdi. Adamakıllı. Hiçbir şey yapamamanın umutsuzluğu içinde. Belki bu yüzden kötümser." (Bener, 1994: 148). Bu adamakıllı kötümserlik; kayıtsızlık ve bıkkınlığı doğurur. Ufku sıkıntıyla örülü yoksul ve yoksun bucağın beş sınıflı ilkokulunun tek öğretmeni olmak, acziyet endişesiyle yüklü bir ruh ve karanlık bir çıkışsızlık sunar ona. Bucaktaki yaşamın yarattığı o kuşatıcı karanlık, tüm kötümser duygu ve düşüncelerinin omurgasını oluşturur. Kin karışımı bir tiksinti ve öfkeyle kasaba insanını değersizleştiren tutumu, onları aşağılayıcı sözleri; yurtsuzluğun, boğuk, yitlik, harcanmış zamanların, mutlak yalnızlık sancısının intikamını alır gibidir: "Sinek gibi geberiyor, beş paralık alacak uğruna çarşının göbeğinde adam vuruyor, leş kargaları gibi ölülerden arta kalanı pay edemiyorlardı." (Bener, 1994: 148). Duyumları, hisleri ve yaşadıklarının oluşturduğu ruhsal atmosferin de etkisiyle sarf ettiği bu sözler, aynı zamanda taşra toplumunun alt katmanlarındaki katı ve sınırları belli değerler dünyasını yansıtır. Yerli olanın hakikati ile yersiz (yurtsuz) olanın meselesinin metinde iç içe örülmesi ise, öğretmenin taşradaki uyumsuzluğunu açığa çıkaran bir başka göstergedir. "Merhaba ettiği her adam tıka basa şiş bir tahtakurusu gibi. Delinince akıveriyor dertleri. Pis dertleri." (Bener, 1994: 147). Öğretmenin önyargılı bir tutumla kasaba insanını, sadece kanla beslenen ve kan emdikten sonra daha şişkin görüntüsü olan tahtakurusuna benzetip onunla bir tutması, tiksintinin, incitici, yaralayıcı, saldırgan tutumun bir örneğini sergileyerek onları ötekileştirmesi olarak okunabilir. 1950'li yıllardan itibaren varoluşçu felsefenin Türk edebiyatında yer bulmaya başlamasıyla birlikte varlığını bir türlü konumlandıramayan ve tutunacak bir şeye ihtiyaç duyan modern birey, daimi bir memnuniyetsizlik ve karamsarlık içinde derinleşen bunaltısıyla dünyada bir başına olduğunu bilir.

Adres | Address*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**RumeliDE Journal of Language and Literature Studies***e-posta:** editor@rumelide.com**e-mail:** editor@rumelide.com,**tel:** +90 505 7958124**phone:** +90 505 7958124

Varlığına bir anlam bulma çabası ve ikinci dünya savaşı sonrası mevcudiyetinin dışındaki varlıklarla girdiği hesaplaşma bireyin varoluşsal yolculuğunun çerçevesini çizer. Bu çabanın yarattığı bunalım ve gerilim, bulunduğu kasabanın yabancı ve mahkûmu olan öğretmenin ruhsal süreçlerinde de kendini gösterir. Yaşadığı taşra mekânında sürekli bir sınıra/engele çarparak hayatını sürdürmeye gayret eden öğretmenin öfkesi sık sık bilendir ve bu öfke, yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi saldırganca bir tutumla kasaba halkına yansıtılır. Öğretmen için ışığın lekeli, karanlığın yapış yapış olduğu taşra, karabasan dolu bir yaşamın da ta kendisini imler:

“Tabakhanenin köşesini dolanırken birden ürktü: O. geri geri giderken az kalsın yuvarlanıyordu. Çömeldi olduğu yere. ‘Yok canım, bir şey yok. Hayâl! Ne korkakmışım.’ Gülümsemeye çalıştı. ‘Hayâl,’ dedi, bir daha. Yüksek sesle. Oydu belki de. İki gün önce doktorla Bakırcılara saparken, önlerini kesen dilsiz ihtiyar.” (Bener, 1994: 149).

Öğretmenin sıkıntıyla örülü taşra yaşamında tek tesellisi kendisi gibi kasabaya görevle gelen doktorun evine gidip birlikte sohbet edip içki içmektir: “Her akşam, her akşam da adamı rahatsız etmek... Keşke...” (Bener, 1994: 149). Öğretmen ve doktor ıssız bir bucakta tutuklu ve yalnızlığa itilmiş bir durumda bulurlar kendilerini. Bundan ötürü de birbirleri için kurtarıcı bir sığınağa dönüşürler. Çünkü taşra, merkez ile arasındaki derin benzemezlikle fiziksel ve ruhsal yoksunluğu en çarpıcı biçimde dışa vuran bir yer ya da hâl olarak işlenmiştir öyküde. İki kahraman, yalınkat yalnızlıkları, taşra yaşantısında var olmaya yazgılı hayatları, tekdüzeliğin içinde erimeleri ve yaralı insanlar olmalarında ortaklaşan yaşamlarıyla bir nevi hayatta kalma çabasıdadırlar. Taşrada deneyimledikleri sosyal yalıtım, iki kahramanın da üzerinde yıkıcı etki yapar; onlar gördükleri ve yaşadıkları durumlar karşısında bir çözümlüş süreci yaşarlar. Bahtin’in, taşrayı “sıradan, alelâde, döngüsel, gündelik zaman.” (Bahtin, 2020: 301) olarak değerlendirdiği gibi yazar da öyküde taşrayı bir mekân olduğu kadar bir duygu olarak da ele alır: Akıldışı, boğucu, karanlık içerik, sıkıntı, kasvet, dar hayat, tekdüzelik duygusu kasaba yaşamını oluşturan bileşenlerdir. Bir varoluşun içine terk edildiği gibi, kasvetli bir yalnızlığın içine de bırakılan insan, bırakıldığını, terk edildiğini hissettiğinde karamsarlığa kapılır. Öğretmen ve doktor da bir nevi, bu ıssız ve sapa bucağa terk edilmiş, bütün sonluluğu ve sınırları içinde aciz, ne yapacağını bilemez durumda bırakılmıştır. Burada var olan her şey güçlerinin çok üstündedir ve bu his, onları ilk günden umutsuzluğa sürüklemiştir. Sınırları kesin olarak çizilmiş hayatın, eksikliğinin, sıradanlığının, rutinin alanına çakılı kalmış, derin düş kırıklığı içinde, sevgisiz ve yalnız bir karakter olarak yaşamını sürdüren doktor için taşra, ölümcül bir çıkmazı temsil eder çünkü taşra hayatı seçeneksizdir. Kaçış kapıları arasa da, “aklıma esince giderim” (Bener, 1994: 149) dese de taşrada kalmak da oradan çıkmak da zordur. Boğucu bir evdir taşra. İçindeyken başka bir hayat ihtimalinin olmamasıdır. Besleyen değil, yutan bir coğrafyadır. İnsan teki için kapatılma, kısıtlanma, sıkışma, çıksızlık, çaresizlik büyük bir stres kaynağıdır. İnsan vücudunun ve ruhunun zorlanması anlamına gelir. İnsanın baş edebileceği zorlukların daha ötesinde zorlukla karşılaşmasıdır stres. Kıyısına itildiği merkezin hayalini kuran doktor, bütün enerjisini de akıtsa hizmet ettiği taşra halkının sağlıkları tamamen kötüleştiği aşamada kendisine başvurmaları, elini kolunu bağlayan ve onu çözümsüz bırakan problemler yığını doğurur. Hatırını sorduğunda öğretmene verdiği yanıt, doktorun mahkûm olduğu çaresizliğe ayna tutarken açmazlarına da haklılık zemini bulduğu bir hayatın ifadesidir: “Her zamanki gibi. Hasta bolluğu. Benim çaresizliğim. (...) Ne yapar benim gibi tek hekim? Aletsiz, yardımcısız. Eli böğründe. Hem ne hekim. Bereket herifler ölecekleri zaman geliyorlar. O da lâf olsun diye.” (Bener, 1994: 150). Benzer çözümsüzlükler içinde kıvranan öğretmeni de dikkate alarak söyleyecek olursak öykünün atmosferine sızan, bütününe hâkim olan duygulardan biri çaresizlik ise diğeri öfkedir. Doktorun içinde sık sık patlayan bu öfke, bir duygu buhranına işaret etmektedir. Kendisini bir koza gibi kapatan, boğazına dolanan bu iflah olmaz sert ve karanlık düzenin içinde muzdarip benliğiyle yol almaya çalışması bir açmazın çözümsüzlüğüdür. Mahmut Ağa'nın kızının ölmek üzere olduğu, hemen yetişmesi gerektiği söylendiğinde ağanın yanaşmasına verdiği yanıt, bu bağlamda bir kara parodi örneği oluşturur:

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

"Ne o ulan?" (...) "Ne olmuş Mahmut Ağa'ya?"

"Kızı beyim, ölüyor. Aman yetiş!" (...)

"Gebersin! Var ağana öyle söyle, gebersin." (Bener, 1994: 151).

Bir doktorun etik ve profesyonel davranışlarına aykırı olan bu ifade, mesleki sorumluluklarını ihlal ettiğini göstermekten öte, onu dilsiz kılan acıyı dillendirme çabasıdır. Taşra hayatı gibi sert arka planı olan öykünün cehalet, eğitimsizlik, bilgisizlik, yoksulluk gibi ağır sorunlar çevresinde gelişmesi şaşırtıcı olmasa gerektir. Taşranın çoğu kez yoklukla eş anlamlı varlığı, "dışarı"dan gelen sakinlerine iç bunaltıcı duygu durumlarını yaşatması, kısıtlanmışlık, vurdumduymazlık, umursamazlık, çürümüşlük ve kültürel geri kalmışlığı temsil etmesi, öğretmen ve doktorun yaşadıkları tecrübeyi anlamlandıramamalarına ve direnme güçlerini hızla yitirme süreçlerine kapı aralar. Buldukları coğrafyada duygusal yorulmadan ötürü mesleki yabancılaşma yaşayan ve idealizmini kaybeden doktor ve öğretmenin görev yaptıkları kasaba, içine çekildikleri bir bataklıktan farksızdır. Kasabanın kadınlarına giyim biçimlerinden ötürü, bilinçli ya da bilinçsiz gerekçelerle isimsiz iki kahraman tarafından ötekileştirme uygulanır:

"Kadınlar, kara kıvraklı, çenesiz, kaşsız, burunsuz, tek göz." (Bener, 1994: 149).

"Dur ulan! Hem söyle, dağılsın o gulyabanilerin hepsi. Bir tane görürsem hastanın başında, adım atmam içeri anladın mı?" (Bener, 1994: 152).

Sosyal çevre gereği içinde yaşadıkları toplumun ve kültürün biçimlendirdiği kıyafetlerle dışarı çıkan kadınları metaforik anlamda bedensiz görmeleri, onları birer gulyabani olarak değerlendirmeleri ve ucubeye benzetmeleri, sosyal bedenleri üzerinden kasabanın kadınlarını tanımlayan ve ötekileştiren bir dil kullanmaları, onları kimliksiz olarak görmeleri, şaşırtıcı ve tesadüf değildir. Türk edebiyatında taşra, merkezden uzak bir konumu ifade ederken bakış açısı ve kullanılan dil de merkeze (kente) aittir. Merkezin seçkin ve standart dilidir. Bireyin içinde yaşadığı topluma hâkim olan pek çok unsur gibi cinsiyet kültürü de beden tanımlanmasında etkilidir. Öğretmen ve doktorun kadınların dış görünüşüne dair bakış, tutum ve ifade dilleri masum değildir. Dışlayıcı, ötekileştirici, küçümseyici ve aşağılayıcı bir dildir. Buldukları coğrafyanın kullandıkları dilde etkisi hiç yoktur diyemeyiz. Taşrada bulunmak, hem öğretmen hem de doktorun olumsuz psikolojik özellikler edinmelerine neden olmuş; doktor bir nevi tükenmişlik sendromuyla hastalarına kolayca öfkelenen biri haline gelmiş, onların iyilik hallerine duyarsız bir yaklaşım içine girmiş, kasaba halkının cehaletinin sinir sistemine getirdiği duygusal yük, asabını laçkalaştırmıştır. Mahmut Ağa'nın adamına verdiği yanıt, bu sinir bozukluğuna örnek teşkil edebilir:

"Yapma beyim, vallahi kızın canı gidesi! Ağlaşıyor millet."

"Dedim ben o ağa olacak eşşoğluya! İstanbul'a götürsün, başka yolu yok, dedim. Ben ne yapayım?" (Bener, 1994: 151).

Doktor ile kasaba halkı arasında çatışma odaklı ilişki döngüsünün her defasında yeniden üretilmesi, çaresizlik içinde çırpınan kasaba insanını doktorun sıklıkla azarlaması, kasabasının önerilen, uygun görülen tedavi programına uymayıp başlarına buyruk hareket etmeleri, doktorun hasta ve yakınlarına dair gözlem ve deneyimleri hekim – hasta iletişimde fay kırıkları oluşturur. Bu kırık hatta bu yarık, bir devlet görevlisi olarak taşrada bulunan doktoru ruhsal bir çözülmeye götürür. Bu çözümlüselin temel dinamiği, kasaba hayatının ona (ve öğretmene) bir atılım imkânı, bir serüven sunmamasıdır. Kendi toplumuyla uzlaşmamış doktor da öğretmenin de durumlarının vahametinin ve bir batağın içinde debelendiklerinin farkındadırlar. İkisinin de tutunacakları değer dizgeleri yoktur. Muayene ettiği ve acil ameliyat olması gereken bir hastayı vilâyete sevk etmesini ve dirençle karşılaşmasını öğretmene anlatırken aralarında geçen diyalog, kasabanın sağlıksız, ilkel koşullarının, giderilmesi mümkün gözükmeyen koyu cehaletinin "dipsizliği" üzerinedir:

"Aldırma canım, ne oluyorsun? Alış."

Adres | **Address**

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

"Niye alışayım?"

"Öyle. Orası da... O değil. Kaptırma kendini demek istiyorum."

"Sen de biliyorsun ya bu işin dipsizliğini..." (Bener, 1994: 150).

İçinde yaşadıkları çevrenin olanakları, ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarının yetersizliği, taşra halkının sağlık meselelerinde bilinçli bir duyarlılık edinmemesi, yaşam hakkının önemli ve değerli olduğuna dair içselleştirilmiş bilgiye haiz olmamaları taşrada bozuk olanı gözler önüne serer. Mahmut Ağa'nın ölüm döşeğindeki kızıyla ilgili "Gayrı sende kaldı bir umudum doktor bey." sözü üzerine boğazını tıkayan öfkeyi boğmaya çalışmadan sözcüklerini birer ok gibi art arda fırlatır doktor: "Ölünün körü! "Umudunu Allaha sakla. Yapılacak bir şey yok." (Bener, 1994: 153). Gerçeği bütün sertliğiyle duyuran taşra yaşamı, bir açmazla baş başa bırakır doktoru. Vicdanın ve etik davranışın gereği ile tanık olduğu bayağılık ve kötülüğün sarmalında savrulan doktor, onu zora sokan bu açmazı aşamayarak taşra hakikatinin bir parçası olur. Sürdürmek zorunda olduğu meslek hayatı, onu ücra bir kasaba yaşamına hapsederek adeta diri diri mezara koyar. O, dipsiz kuyulardan oluşmuş bir labirentte toplumdan ve sosyal yaşamdan uzak, cehalet karşısında bezgin, zamanla iç kapasitesi azalmış birine dönüşür ki Vüs'at O. Bener'in kahramanları için bu, neredeyse bir kaderdir. Doktor, karamsar duygu durumu, kötümser düşünce içeriği, umutsuzluk, çaresizlik hisleri, iç kaynaklarının ve başa çıkma kapasitesinin tükenmesi ve hayattan zevk alamamasıyla depresif kişilik özelliği sergiler. Taşraya gelen aydınlarla taşra halkının farklı sosyokültürel katmanlardan oluşu, birbirleriyle ilişki kurmayı güçleştiren başat bir etmendir. Bu sosyokültürel yarıktaki, yaşantı olanakları ve insan çeşitliliği bakımından kısır olan taşra, öğretmen ve doktoru yalnızlaştırdığı gibi, bir yenilik ve uğraş da sunmaz sakinlerine. Buranın hayat ritmine uyum sağlayamamak onlara her geçen gün "benliklerinin bir parçasının sapa ve güdük kaldığını" (Gürbilek, 2021: 56) hissettirir. Mahmut Ağa'nın ölüm döşeğindeki kızını yoklamaya gittiğinde, tavsiyelerinin dinlenmemesi üzerine artık yapılacak hiçbir şey kalmadığını söylediğinde babanın doktora verdiği tepki, tıpkı Reşat Nuri Güntekin romanlarının da başlıca meselesi olan Anadolu insanının geriliği ve eğitim sorununu akla getirir; yanı sıra doktorun kötümserliğine, anlam evrenindeki çatlaklara, çikışsızlık ve ruhsal kırılmalarına bir kez daha haklı bir zemin oluşturur:

Doktor sofada Mahmut Ağa'ya: "Sabaha çıkmaz," dedi. "Hem otopsi yapılınsın derler belki, ne bileyim ben? Bilinmez, belki ilçeye götürmek gerekir. (...)

"Otopsi ne doktor bey?"

"Yahu ne adamsın be. Neden ölmüş, kızı keserler, biçerler anlarlar." (...)

"Doktor bey, kızımı kestirmem ben. Günah, yazık değil mi? Ben o kadar büyüteyim, emek vereyim de..." Doktorun patlak gözleri çakmak çakmak:

"Ulan zırlamasana! Belki dedik. Hem öldükten sonra mı acıyorsun kızına. Çekil karşımdan Allahın belâsı, Allahın belâları. Öldükten sonra mı?" (Bener, 1994: 153).

Taşraya tutunamama hikâyesinin ana kahramanları olan doktor ve öğretmenin özel adları yerine yaptıkları işin adlarıyla anılmalarının bir yabancılaşma örneği olduğunu belirtmek gerekir. Hayata karışmadıkça onun içinde yer bulmadıkça bağısız, yersiz, yurtsuz bireyler olarak kalacak olan öğretmen tek tük öğrenci olan okulunda; doktor ancak ölmeye yakın muayeneye gelen hastaların olduğu sağlık ocağında bir düzene dâhil olmuş gibi görünürler; ancak ruhen yerleşememişlerdir oraya. İki kahramanın da özgür olamamaları, kendileri dışındaki güçler ve koşullar tarafından yönlendiriliyor olmaları da bir süre sonra kendilerine ve mesleklerine yabancılaşma hissini doğurur. Bu his, kendi yaşamlarını etkileyen koşullar üzerinde etkin olamamalarıyla alakalıdır. Yabancılaşma kökenli bir mutsuzluk, umutsuzluk ve bunalım, insanın hayatla olan bağlarını ve mesleki üretimlerini zayıflatır. Mesleki tatmin ve hazzın hissedilememesi, öğretmen ve doktorun buldukları yerdeki varlık nedenlerini boşa düşürür. İnsan kendini yeterince gerçekleştiremezse bir değişim arayışı içine girecektir. Onlar için bu değişim, taşradan uzaklaşmakla gerçekleşebilecektir. "Taşradan kaçış" arzusu, yolu taşraya düşen karakterlerin

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

geneli için bir ortak ruh halidir. Bucağa geleli altı ay olan doktorun "Aklıma esince giderim." sözü de bu ruh halinin bir parçasıdır. Öğretmen de doktor da köklerinden kopmuş, merkezin kıyısına itilmiş, ücra bir bucağa savrulmuşlardır. Kesin sınırlarla kuşatılan ve dar biçilen dünyaları içinde kendilerini sınımsız bağlayan taşranın prangalarından bağlarını koparmadıkça bu zorlu hayat hikâyesi, bu mülksüzleşme, kanıksanan ve kemikleşen duygu durumları içinde yaşanmaya devam eder. Kaderine terk edilmiş bu coğrafyada, yaşamın kıpırtısız, bomboş aralıklarla ağır aksak aktığı küçük, boğucu, kapalı bu dünyada bir batağın içine saplanıp kalmış, adeta yutulmuş kahramanların, zamanın her gün aynı tempoda aktığı kasabanın dışına çıkamadıkları hayatlarını içselleştirmeleri onları bir sıkıntıya da mahkûm eder. Bu, ancak taşrada bulunmuşların, hayatlarının şu ya da bu aşamasında taşranın darlığını hissetmişlerin, hayatı bir taşra olarak yaşamışların, kendi içlerinde bir şeyin daraldığını, benliklerinin bir parçasının sapa ve güdük kaldığını, giderek bir taşradan ibaret kaldığını hissedenlerin anlayabileceği bir sıkıntıdır. (Gürbilek, 2021: 56). Bu sıkıntı, insan var olduğu sürece, durağan değil, süregelen bir oluş halinde ve özünü her an yeniden kurmak, inşa etmek, gerçekleştirmek durumunda olduğuna göre, "hayat bile hayat gibi akmaz burada, hayat bile kendi olacağı merkezi, metropolü, hızlı dünyaları özler taşrada. Bildik taşra manzarası. Bir sıkıntı deryası." (Alver, 2010: 79 – 80). Kahramanların kendilerini yaşadıkları yere yabancı hissetmeleri, yaşamlarını anlamlı kılacak bir ortamdan yoksun olmaları, mevcut durumlarından memnuniyetsizlikleri, sürekli bir sıkıntı içinde olmaları ve yaşamı sorgulamaları önemli çıkmazlarını ve bunalımlarının kaynağını oluşturur. Her iki kahraman da taşrada kendilerine bir anlam evreni yaratamazlar. Bu da, kırılğanlıklarının artmasına ve kendi sıradanlıklarına hapsolmalarına neden olur. Onlar, rotası olmayan bir yolculuğun, anlam/amaç içermeyen merhalelerinde dairesel biçimde dolaşan iki kader ortağıdır. Bu bitimsiz dairesel hareket, bir açmaz olarak tanımlanabilir. Doktor ve öğretmeni adeta yutan taşra, onların yaşam enerjilerini, hayallerini sömürüp tükettiği bir mekân olarak karşımıza çıkar. Bu mekân, toplumsal örgütlenmede ataerkilliğin hüküm sürdüğü, ölümün, bulaşıcı hastalıkların, yoksulluğun, yoksunluğun kol gezdiği, insanın umudunu tüketen bir yerdir. Öyküde baskın olan duygu çaresizliktir ve tüm anlatının dokusuna sinmiştir. Topluma olduğu şekliyle uyum sağlayamayan öğretmen ve doktor, bir şeyleri değiştirebilmek idealiyle topluma koşmamış, mecburi bir hizmetin neticesinde, insanların yoksul, ilgisiz, cahil bırakıldığı bir yerde yaşamaya mecbur kalmışlardır. "Batak"ta taşra, merkezde olmayan, dışarıda kalan, uzakta olan anlamıyla coğrafi bir gerçekliğe işaret ederken diğer taraftan mekân olgusunu aşan, zihniyetle ilgili bir olguya karşılık gelir.

Sonuç

Adorno'ya göre, kurbanları görmezden gelen herhangi bir sanat eseri insanlık vicdanında hükmen yeniktir. Dolayısıyla yaşanan travma sanat yoluyla anımsatılmalı, sanatçı trajediyi yok saymaktansa dile getirmelidir. Çalışmaya konu olan "Batak" da dâhil Vüs'at O. Bener'in öykülerinde taşranın taşıdığı perspektif; cehalet, yoksulluk, yozlaşma, çaresizlik gibi repertuara sahiptir. Öyküde baskın olan çaresizlik duygusu bir açmaza ve devamında kahramanların iç dünyalarında bunalıma neden olur. Merkezden uzakta, rutinin esiri olan öğretmen ve doktor, masumiyetini yitirmiş taşrada mahrumiyete hapsolmuş, ufku, insani sıcaklığı olmayan, köksüzlük ve yabancılaştırmanın iliklere kadar hissedildiği bir yerde, trajedi ve çatışma hikâyesi olarak bir kimsesizliği temsil eder. Şehir ile taşra arasına sıkışıp kalmış, kendini ücra bir bucakta sürgün hisseden kahramanlar için bunalımın deneyimlendiği bir yerdir taşra, dolayısıyla temsil şekli olumsuzdur. Dar alana sıkışma, kısıtlanma, kapanma, çıkış yolu bulamama halleriyle karakterizedir ve olumsuz bir anlam üreten duygu durumundadır. O halde yazar, öyküsünde taşraya sadece bir mekân olarak değil, bu mekânın yaydığı zihniyet ve ruh olarak da bakmakta; dolayısıyla öykünün içeriği ve duygusu, yalnızlık, uzaklık ve mutsuzluğu barındıran olumsuz bir taşra imgesini yansıtmaktadır. Çehov tarzını benimseyerek durum öyküleri yazan Vüs'at O. Bener, oldukça karamsar tonda bir öykü anlatır bize. Onun öykülerinin çoğunda taşra, bütün açmazlarının

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

çözumsuzlüğüyle varlığını sürdürür. İstanbul'dan Anadolu'ya görevle gelen ve burada bunalıyı iliklerine kadar hissederek kahramanlar, bu duyguya rağmen direnerek var olmaya çalışmaz, gelişigüzel yaşarlar. Vüs'at O. Bener'in öykü kahramanları için taşra (kasaba/köy/bucak) yaşamak için tercih edilen değil, yaşanmak zorunda kalınan bir mekândır ve yazarın "Batak" öyküsü de dâhil anlatılarında büyük ölçüde yadırgama ve öteleme şeklinde işlenmiştir. Kalabalıklar arasında yalnız yaşayan Bener kahramanları, eğitilmiş ancak çevreye karşı duyarsızdırlar. Kendilerini ve yaşama karşı düşlerini gerçekleştiremedikleri yer olan taşra, onları hınca sürükleyen, eli kolu bağlı olmanın, gitmeye izin verilmeyen bir kuşatılmışlıkla dar bir dünyaya yazgılı olmanın temsilidir. Yazarın "Batak" öyküsü dâhil olmakla birlikte kahramanlarının tamamına yakını, yaşamdan memnuniyetsiz ve depresyona yatkındırlar. Zamanın ruhunun kaygıyla yoğrulduğu, yoksunluğun temsili olan taşra, Vüs'at O. Bener'in pek çok öyküsünde bir izlek ve ruh ortaklığıdır.

Kaynakça

- Alver, K. (2010). Taşranın Halleri ve Öykü. Hece Öykü Dergisi, Sayı: 41, Sayfa: 79 – 81. Ankara: Öncü Basımevi.
- Argın, Ş. (2005). Taşraya İçeriden Bakmak Mümkün müdür? Taşraya Bakmak. Birinci Basım. Sayfa: 271-296, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bahtin, M. (2020). Karnavalın Romana. Çev: Cem Soydemir. Dördüncü Basım. Ayrıntı Yayınlar: İstanbul.
- Berk, İ. (Haziran 2004). Taşra. Kitap-lık dergisi. Sayı 73. Yıl 11. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bora, T. (2016). Taşralaşan ve Taşrasını Kaybeden Türkiye, Taşraya Bakmak. Der: Tanıl Bora. Yedinci Basım, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ergülen, H. (2016). Şiir Taşraya Aittir! Taşraya Bakmak. Der: Tanıl Bora. Yedinci Basım. Sayfa: 219 – 220. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gürbilek, N. (2021). Yer Değiştiren Gölge. Denemeler. Altıncı basım. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karabulut, Ö. (Ağustos –Eylül 2005). Vüs'at O. Bener ile Söyleşi. İmge Öyküler. Yıl 1, Sayı 4, S. 102 – 113.
- Solak, Ö. (2015). Edebiyatın Taşradan Manifestosu. Derleyen: Mesut Varlık. Birinci Basım. İstanbul: İletişim Yayınları.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124